

סימן כג

עירובי תבשילין

משנה בסעודה הראשונה ובסעודה שני' של שבת
ובסעודה שלישית בוצעין עליו".

ב. מקורה של הסברא שמכיון שנעשה בדבר
מצוה אחת (עירובי תבשילין) ראוי לעשות בזה
מצוה אחרת (לחם משנה וסעודת שבת) — הוא
בגמרא⁶ בענין עירובי הצרות⁷: „רב אמי ורב אסי
כי הוה מתרמי להו ריפתא דערובא (שערבו בו
אתמול עירובי הצרות"?) מברכין עלי' המוציא
לחם מן הארץ אמרי הואיל ואתעביד בי' מצוה חדא
נעביד בי' מצוה אחריתי".

וגם בנוגע לעירובי הצרות איתא במהרי"ל⁸:
„ובליל שבת ובשחריתו אני מניחו ללחם משנה...
ואמר דגם בליל שבת יכולין לאוכלו... רק חביב עליו
להרבות בו מצוה", „בסעודה שלישית בשבת...
הי' בוצע על ככר... אותו שעירב בו עירובי הצרות
כו"י⁹; וכן מביא המהרש"ל¹⁰: „וכן נהגו בעירובי
הצרות" (שאוכלים הככר רק בסעודה שלישית,
לאחר שמניחין אותו ללחם משנה בשתי הסעודות
הראשונות כבעירוב תבשילין).

אבל בהלכה זו מביא אדה"ז¹¹ רק את פסק

א. כביצה יז, כ"י: „מי שהניח עירובי תבשילין
הרי זה אופה ומכשל ומטמין ואם רצה (אחר שאפה
וכו' לצורך השבת) לאכול את עירובי הרשות בידו"
לאכלו ככר ביו"מ. אבל במהרי"ל² איתא שהנהיג
„להניח ככר העירוב (תבשילין) ללחם משנה בליל
שבת ובשחריתו ובסעודה שלישית הי' בוצע
עליו". וכן מביא גם מהרש"ל³: „ומאחר שצ"ל
העירוב קיום אין ראוי לאוכלה עד ליל שבת, ומ"מ)
הי' מנהג מהר"ם להניח הככר תחת הלחם משנה
בליל שבת ולמחרתו ובסעודה ג' הי' בוצע עליו
מאחר דאיתעביד בי' מצוה א' ראוי לעשות עליו
מצות אחרות".

גם אדה"ז בשו"ע⁴ מביא מנהג זה, וז"ל:
לכתחילה צריך שיהיו הפת והתבשיל שמורים אצלו
עד לאחר שתניקן כל צרכי שבת... ומ"מ מצוה מן
המובחר להמתין מלאכול הפת של ע"ת עד א' מג'
סעודות השבת כדי לבצוע עליו... שכל דבר שנעשה
בו מצוה אחת ראוי לעשות בו מצוה אחרת ויש
נוהגין שלא לבצוע עליו עד סעודה ג' של שבת כדי
לעשות בו מצות הרבה שמניחין זה הככר ללחם

- (1) רמב"ם הל' יו"ט פ"ו ה"ה. טוש"ע או"ח סתקכ"ז ס"ט. שו"ע אדה"ז שם סכ"ה. (2) הל' עירובי תבשילין בסופן. הובא בבאר
היטב סתקכ"ז סק"ב. (3) יש"ש ביצה פ"ב סו"ס יח. הובא בב"ח סתקכ"ז שם. ט"ז שם סקי"ד. מג"א שם סקט"ו. (4) דלעיל הערה 1.
(5) ברכות לט, סע"ב. שבת קיז, סע"ב (בשינוי לשון קצת). (6) ולפי א' ברא"ה ברכות שם — עירובי תחומין. אבל במאירי ברכות
ושבת שם מפרשו על עירוב תבשילין (ובברכות שם שולל הפי' דקאי על עירובי תחומין או עירובי הצירות, „אא"כ נפרש בה שהי' בוצע
בה למחר". וראה רא"ה שם. הי' הר"ן שבת שם). וכ"ה באוצר הגאונים שבת שם (מרב יוסף גאון). (7) פרש"י ברכות שם.
(8) הל' עירובי הצירות. (9) שם הל' שבת. (10) ביצה שם. הובא בב"ח וט"ז שם. (11) או"ח סי' שצ"ג ס"ג. (12) סשצ"ד

לעשות בה מצוה שנית. ואעפ"י שאמרו שאין מברכים שתי
ברכות על כוס אחד מטעם מצות חבלות חבלות, זה כשנעשה הכל
ביחד, אבל זה שאינו נעשה בבת אחת אין בו ענין מצות
חבלות חבלות.

שם : וראה רא"ה שם : וז"ל : רב אמי ורב אסי כי מיקלע להו
ריפתא דעירובא מברכי עלה המוציא, אמרי' הואיל ואיתעביד
ביה מצוה חדא ניעבד ביה אחרית, פי' אי בפת עירובי הצרות
לאו באותה שבת ואי בפת עירוב תחומין אפי' לאותה שבת.
ובנוסחא דרבינו ז"ל כתיב אי מיקלע להו ריפתא דערובא בשבתא.

שם : חידושי הר"ן שבת שם : וז"ל : שרו עלי', י"א למוציא
שבת היו מברכין עליו המוציא. וי"א אפי' בשבת עצמו דכיון
שהותר לבין השמשות לטלטל בחצר אע"פ שנאכל העירוב קודם
שיצא שבת הותר לכל היום כולו.

הערה 2 : הל' עירובי תבשילין בסופן : וז"ל : .. וטוב להותיר
מיו"ט לשבת ורשאי לאכול העירוב בליל שבת לבצוע על הככר.
אך הנהיג מהרי"ל להניח ככר העירוב ללחם משנה בליל שבת
ובשחריתו ובסעודה שלישית הי' בוצע עליו.

הערה 6 : במאירי ברכות שם : וז"ל : מגדולי החכמים כשהי'
פת של עירובי תבשילין בביתם היו מכינין אותו לברך בו
המוציא בשבת הואיל ונעשית בו מצות עירוב. ואל תטעה לפרש
דבר זה בפת של עירובי תחומין שהרי פת של עירובי תחומין
צריך לכתחילה שיהא שלם כל השבת, וכל שכן שאין לפרשה
בעירובי הצרות, אלא אם כן נפרש בה שהי' בוצע בה למחר,
שאם בשבת עצמו הרי נאסר אחר כן לטלטל בחצר.

שם : ושבת שם : וז"ל : מגדולי החכמים כשהי' מזדמן להם
פת של עירובי תבשילין היו בוצעין בו בליל שבת שכבר הוכנו
צרכי שבת, שמאחר שנעשית מצוה אחת באותה הפת ראוי

שלישית אינה צריכה פת כלל (ויוצאים במאכל מחמשת המינים כו'), עד שיש דעות שיוצאים ידי בעודה זו בפירות וכו' —

וא"כ אינו מוכן כ"כ: למה נכון להמתין מלבצוע על ככר העירוב עד לסעודה השלישית כשהאכילה (של פת דוקא) אינה חשובה כ"כ או שאינה אלא רשות — לכאורה הי' מתאים יותר לבצוע על ככר העירוב בסעודת שחרית, שע"ז מקיימים בעירוב לא רק מצות לחם משנה (שתי פעמים), אלא גם מקשרים את אכילת העירוב עצמו במצות סעודת שבת וחיוכה (שהיא סעודה שלפניו¹⁵ מהויכבים בה בפת¹⁷)?

ואין לומר שזהו מחמת שמקיימים ע"ז בככר מצוה שלישית — ברכת המוציא שבסעודה שלישית — כי מכיון שבסעודה זו אין (לכמה דיעות) חיוב פת, הנה ברכת המוציא שבזה אינה אלא בתור ברכת הנהנין — והרי זה ישנו גם כשבוצעים עלי' בסעודת שחרית (נוסף על מצות לחם משנה).

ההלכה (של הרמ"א¹²): „ויש לבצוע עליו בשבת שחרית¹⁸.. דהואיל ונעשית בו מצוה אחת יש לעשות בו ג"כ מצוה אחרת" — ואינו מביא את המנהג הנ"ל לבצוע על העירוב רק בסעודה השלישית (כדי „להרבות בו מצוה").

וצריך להבין: מכיון שמהרי"ל ומהרש"ל מזכירים את המנהג בין בעירובי תבשילין ובין בעירובי חצרות — למה אין אדה"ז מביא את המנהג אלא בעירובי תבשילין בלבד¹⁴ (וכפרט, שהמכרא הואיל ואתעביד בי' מצוה חדא נעביד בי' מצוה אחרית מקורה בעירובי חצרות¹⁶, כנ"ל)?

ג. ויובן זה בהקדים ביאור קושי' בעצם המנהג לבצוע על עירוב (תבשילין) ב„סעודה ג' של שבת כדי לעשות בו מצות הרבה כו'":

בשתי סעודות הראשונות של שבת יש חשיבות יותר גדולה מאשר בסעודה השלישית¹⁶: שהרי לכמה דיעות אי"צ כלל לחם משנה בסעודה השלישית; ויתירה¹⁸ מזו: יש אומרים שמעודה

ס"ב. ממנהגים מהר"א טירנא (הובא בדרכי משה שם). ובמנהגים הנ"ל לפנינו הובא זה ב„דין עירוב תבשילין" (ובעירובי חצרות כ' „וישמור העירוב כל השנה"). (13 בחצע"ג מוסיף, „או בסעודת הלילה אם סועד משחשיכה ודא"י. והוא כמנהג מהר"ם שהובא בב"י ששצ"ד. דרכי משה (ורמ"א) שם. וכן מפורש בירושלמי עירובין (פ"ו סה"ו), „מברך עליו בלילי שובתא כו". וכ"ה במאירי ואוצה"ג שבת שם (לענין עירוב תבשילין — כנ"ל הערה 6). בביאור הגר"א שם ד„במנהגים חששו בערבית שלא יאכל קודם חשיכה". וראה לקמן הערה 41. (14 ועד"ז במג"א (סתקכ"ז שם) שמביא מי"ש המנהג בע"ת, אבל משמיט הסיום שביש"ש, „וכן נהגו בע"ח", ורק מסיים „עסי' שצ"ד". (15 אבל ראה לעיל הערה 6. (16 בהבא לקמן — ראה טושו"ע או"ח סו"ס רצא ונ"כ שם. שריע אדה"ז שם ס"ז. (17 ראה טושו"ע או"ח סו"ס רעד. שו"ע אדה"ז שם ס"ה. פסקי דינים להצ"צ ח"ב יט, ג [שנו, ג]. אבל להעיר משו"ע

שם: שריע אדה"ז שם ס"ה: וז"ל: אפי' אכל אדם כל מיני מעדנים ומיני תבשילין הרבה אע"פ שהם מחמשת המינים אינו יוצא י"ח ג' סעודות שחייב אדם לסעוד בשבת עד שיאכל לחם שמברכין עליו המוציא ובה"מ, ועוד שעיקר סעודה הוא הלחם שעליו יחיה האדם לפי שלגבי אכילת המן שממנה למדו ג' סעודות נאמר בה לחם שנאמר (שמות טז, טו) ויאמר אליהם משה הוא הלחם אשר נתן וגו'.

שם: פסקי דינים להצ"צ ח"ב יט, ג (שנו, ג): וז"ל: אבל שתי סעודות דלילי שבת וסעודת שחרית פשיטא שאין יוצאין במיני תרגימא ועי' תוספות בברכות פרק שלשה שאכלו (דמ"ט ע"ב) דאף ביו"ט חייב לאכול פת.

שם: אבל להעיר משו"ע אדה"ז או"ח סקפ"ח ס"ז בהגה"ה: וז"ל (בפנים הסעיה): „ובשבתות וי"ט של שלש רגלים שהוא חייב לאכול פת שמברכין עליו בהמ"ז שבשבת נאמר (ישעי' נח, יג) וקראת לשבת עונג, ובי"ט נאמר (דברים טז, יד) ושמחת בחגך ואין עונג ושמחה בלא אכילת לחם (שקובעים עליו סעודה) שהלחם הוא עיקר הסעודה שכל סעודה נקרא על שם הלחם (ומיני לחמים שאין קובעין עליהם סעודה צריך לאכול מהם כשיעור קביעות סעודה). ובהגה"ה: שמעתי ממנו בסוף ימיו שחזר בו ולא הצריך לאכול כשיעור קביעות סעודה שהרי גם בברכה מעין ג' יש בה הזכרה של קדושת היום.

הערה 16: ראה טושו"ע או"ח סו"ס רצא ונ"כ שם. שריע אדה"ז שם ס"ז: וז"ל אדה"ז שם (שמביא סיכום הדעות וטעמן): אבל צריך לבצוע (בסעודה שלישית) על שתי ככרות שלמות כמו בסעודות הראשונות ואפי' סועד פעמים הרבה בשבת צריך לכל סעודה לחם משנה. וי"א שאפי' לסעודה ג' די בככר אחד שלם לפי שביום ו' ירד המן לכל א' שני עומרים ומכל עומר עשו שתי ככרות הרי ד' ככרות לב' עומרים אכל אחת מהן ביום ו', ואחת בליל שבת ואחת בבקר נשארה ככר א' שלם לסעודה ג'. וכן נתפשט המנהג להקל במדינות אלו לבצוע בסעודה ג' על ככר אחד שלם. אבל יש להחמיר ליקח שנים כסברה הראשונה שהוא עיקר אא"כ אין לו שנים שאז לא יפחות מככר א' שלם אבל יש מקילין עוד שיכול לקיים סעודה ג' בכל מאכל העשוי מחמשת המינים שמברכים עליו במ"מ שהוא נקרא מזון. ויש מקילין עוד שיכול לקיימה גם כן בדברים שצריך ללפת בהן את הפת כגון בשר ודגים וכיוצא בהם. אבל לא בפירות. ויש מקילין עוד שאפי' בפירות יכול לקיימה ואין לסמוך כלל על כל זה אא"כ אי"א כלל בענין אחר כגון שהוא שבע ביותר וא"א לו לאכול פת בלא שיצער את עצמו וכו'.

הערה 17: ראה טושו"ע או"ח סו"ס רעד: וז"ל השו"ע: סעודה זו של ליל שבת ושל שחרית אי אפשר לעשותם בלא פת.

ד. והביאור בזה:

בגמרא¹⁸ מובאים שני טעמים¹⁹ על תקנת עירוב תבשילין: (א) אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט. ופירש"י: „מתוך שמערב זוכר את השבת ואינו מכלה את הכל ליו"ט וכו'„ שלפיו תקנת עירוב תבשילין היא „כדי להרבות בכבוד שבת“²⁰. (ב) „רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול“, ולדידי' הטעם הוא „כדי להרבות בכבוד יו"ט“²⁰.

מבין הנפק"מ להלכה בין שני הטעמים כתב הרא"ש²¹: לטעמו של רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת, צריך לערב דוקא בערב יו"ט, שאז מכין את המאכלים לכבוד יו"ט ויזכירו העירוב אודות צרכי שבת (כי אם יערב ביום שלפנ"ז, אי"ז מספיק

להזכירו צרכי השבת ביום ערב יו"ט²²); משא"כ לטעמו של רב אשי כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לחול, מספיק גם זה שהעירוב קיים בערב יו"ט, אבל אפשר לערב גם לפני ערב יו"ט.

והנה אדה"ז מביא בשו"ע²³ את שני הטעמים (אלא שנסדר הפוך²⁴ — „א' כדי להרבות בכבוד יו"ט כו' הב' כדי להרבות בכבוד שבת כו'“), וכן את הנפק"מ הנ"ל להלכה, ומסיק: „לענין מעשה אין לערב לכתחילה אלא בעיו"ט ממש ליו"ט זה בלבד כמו שנתבאר לפי טעם הב' אבל בדיעבד שכבר עירב ימים רבים קודם יו"ט ובעיו"ט ממש שכח כו' ולא עירב מותר לסמוך על עירובו כו'“, היינו שלכתחילה צריך לנהוג לצאת (גם) ידי הטעם כדי שיברור מנה יפה לשבת כו'²⁵.

אדה"ז או"ח סקפ"ח ס"י בהגה"ה. (18) ביצה רפ"ב (טו, ב). (19) מסגנון לשון אדה"ז (סתקכ"ז ס"ב), „ומפני ב' דברים תיקנו חכמים דבר זה כו"י משמע לכאורה, שאי"ז פלוגתא כ"א ב' טעמים, וראה פנ"י וצל"ח ביצה שם. (20) ל' אדה"ז שם. וראה רש"י ביצה שם ד"ה רב אשי. (21) ביצה שם. (22) וראה הגמ"י הל' יו"ט פ"ו סק"ב. ב"י סתקכ"ז ד"ה ומ"ש ויכול להניח. (23) שם. (24) ראה לקוטי שיחות בשלח תשלז ס"א הביאור (עפ"י פנימיות הענינים). (25) כבשו"ע סתקכ"ז ס"ד ובמג"א סוסק"ג.

מותר לעשות ע"ת גם ביום טוב עכ"פ בשוכח כדברי הרא"ש ולכן הוסיף ר"א טעם שיאמרו ק"ו מיי"ט לחול ולכן אסור להניח ע"ת ביום טוב. וכשחל יום טוב ע"ש שאז ליכא טעמו דר"א שהרי מיי"ט לחול עצמו הוא דרבנן ואנן ניקו ונגזר גזירה לגזירה אעפ"כ צריך ע"ת עכ"פ מטעמי' דרבא שיברור מנה יפה לשבת אלא שאז יכול עכ"פ בשוכח להניחו ביום טוב שני עצמו וכו'. ע"ש בארוכה.

הערה 20: שם וראה רש"י ביצה שם ד"ה רב אשי: וז"ל: רב אשי אמר, לא לכבוד שבת תקנהו אלא לכבוד יום טוב. הערה 22: וראה הגמ"י. הל' יו"ט פ"ו סק"ב: וז"ל: „כירושלמי דגרס ולמי שסומכין על עירוב זה עד מצאי י"ט האחרון.. עכ"ל.. ושמועין נמי מן הירושלמי דכשחל י"ט של סוכות בה"ו דעתה י"ט של שמיני עצרת גם הוא כן, דעירובי תבשילין די"ט ראשון יועיל גם לאחרונים.. אבל להניח ל"ט אחר לא יועיל בכל י"ט של אותה שנה. ולא דמי לעירובי חצרות שמניח פעם אחת לכל שבתות השנה דהכא כיון דטעמא משום זכור זכרהו מאחר שבא להשכיחו, וכן מפרש רבא טעמא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט ואי מקדים עירובו כולי האי אין לך שכחה גדולה מזו, ע"כ פי' ראבי"ה.

שם: ב"י סתקכ"ז ד"ה ומ"ש יכול להניח: ו"ל: וכתב הרא"ש יראה דנפק"מ בין אלו ב' הטעמים דלרבא.. ולרב אשי יכול לערב אפילו קודם עירוב, וי"ט של סוכות שחל להיות בה' בשבת יכול לערב עירוב א' לשבת זו ולשבת הבא [ומביא דברי המרדכי והגהמ"י (הג"ל)]. ויש להסתפק בדברי הרא"ש אם הוא סובר כדברי ההגהות ולפיכך סתם דבי"ט של סוכות יכול לערב עירוב אחד לשבת זו ולשבת הבאה דאילו לטעמא דרבא אינו יכול לערב מיי"ט ראשון ליו"ט אחרון דכיון דמרחק כמה יומי אין לך שכחה גדולה מזו.. וזה נראה יותר וכו', ע"ש.

הערה 19: וראה פנ"י. ביצה שם: וז"ל (בד"ה בגמ' מנא הני מילי' — לאחר שמביא דברי שמואל: זכרהו מאחר וכו', ודברי רש"י ע"ז שהובאו בפנים השיחה ס"ו): אבל קשיא לי דלפי טעמא דרבא כדי שיברור מנה יפה לשבת א"כ מאי מהני הא דתקנו רבנן שכל גדול העיר מערב על כל בני עירו.. דאי ס"ד דעיקר תקנתא לשמואל לא הוי אלא כדי שיברור א"כ אכתי מאי הועילו בזה.. והנלע"ד דלשמואל נמי עיקר התקנה שתקנו חכמים עירוב תבשילין היינו כטעמא דרב אשי כדי שיאמרו אין אופין וכו' דאלת"ה אלא משום כדי שיברור לחד א"כ מה טעם יש לאסור בדיעבד לבשל מיי"ט לשבת כשלא הניח ע"ת, אע"כ דמשום חשש איסור נגעו בה שלא יבשל מיי"ט לחול, ומה"ט שייך שפיר לאסור בדיעבד. אלא הא דמצטרין שמואל ורבא לטעמא כדי שיברור היינו ליתן טעם לאסמכתא דאורייתא, דטעמא דרב אשי לא שייך כלל מדאורייתא וכיון דאיכא אסמכתא דאורייתא לענין לכתחילה משום דטעמא כדי שיברור תקנו חכמים ג"כ לאסור אפי' בדיעבד משום טעמא דכדי שיאמרו אין אופין וכו', ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש הרא"ש וז"ל דלטעמא דרב אשי מהני נמי אפי' אם הניח כמה ימים קודם י"ט וכן מיי"ט ראשון של חג ליי"ט אחרון של חג, משא"כ לטעמא דרבא כדי שיברור בעינן דוקא מעיי"ט ממש. ואפשר נמי דלמאי דפרישי' רבא ורב אשי לא פליגי אהדדי אלא דתרת"י טעמי צריכי ואיתא להא ואיתא להא. אלא מדמקשה התלמוד בשלמא לרב אשי אלא לרבא וכו' משמע להדיא דרבא לית ל' דרב אשי וכו'. ע"ש.

שם: וצל"ח ביצה שם: וז"ל (בד"ה ונחזור לדברינו): „ואמנם אם נעזוב דברי הרא"ש שפסק דלר"א רשאי לעשות ע"ת קודם יו"ט איכא למימר דגם רב אשי אית ל' טעמי' דרבא ועיין פני יושע גם כן כדרך זה אלא שהוא רוצה לומר דלא פליגי כלל ומר אמר חדא וכו', ע"ש, אבל אני אומר שגם ר"א אית ליה טעמי' דרבא ולהוסיף בא דלטעמי' דרבא ה'

חידושים וביאורים לש"ס

ה. החילוק בין שני הטעמים אינו רק אם התקנה היא לצורך יו"ט או לצורך השבת, כ"א יתירה מזו — בתוכן התקנה:

לטעמו של רב אשי, תוכנה של התקנה הוא שלילה — בשני פרטים: (א) למנוע ענין (אסור) שלילי — שלא יבשלו באיסור ביו"ט לצורך חול; ולכן (ב) באה התקנה (לשלול) לאפור את הבישול מיו"ט לשבת, "אא"כ התחיל לבשל תבשיל אחד מעיו"ט"²⁶;

משא"כ לטעמו של רבא, תוכנה של התקנה הוא חיוב — ובשני הפרטים הנ"ל: (א) ע"י התקנה מוכחה הדבר שהתכנה לשבת תהי' כדבעי (שיברר מנה יפה לשבת); וכתוצאה מזה (ב) עיקר התקנה הוא להניח עירוב שמזכיר את החיוב להכין צרכי שבת (ואדרבה: איסור הבישול מיו"ט לשבת כשלא הניח עירוב אינו אלא לחזק את התקנה דהכנה לשבת כדבעי²⁷).

ו. ועפ"י יובן עוד ענין: בגמרא מובאות שתי אסמכתות מקרא על דין עירוב תבשילין: (א) "אמר שמואל דאמר קרא²⁸ זכור את יום השבת לקדשו

זכרו מאחר שבא להשכיחו" (ב) "ותנא מייתי לה מהכא את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו"²⁹ מכאן אר"א אין אופין אלא על האפוי וכו' מכאן סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה".³⁰ ורש"י מפרש "זכרו מאחר שבא להשכיחו": "כשבא יו"ט בערב שבת קרוב שבת להשתכח מהמת יו"ט שמרבה בסעודת היום ואינו מניח לשבת כדי כבודו והזהירך הכתוב לזכרו וכשמערב עירובי תבשילין נמצא שזכרו וכו'". ומפירש"י מוכן שהאסמכתא מהכתוב זכור את יום השבת לקדשו — "זכרו מאחר שבא להשכיחו" היא (רק) לפי טעמו של רבא³⁰.

ולכאורה אינו מוכן: כגמרא מובאים שני הטעמים (של רבא ושל רב אשי) בהמשך לאסמכתא מהכתוב "זכור את יום השבת לקדשו" (והאסמכתא השני' מובאת בגמרא רק לאחד שהוכחו שני הטעמים, של רבא ורב אשי) — וא"כ למה נקט רש"י שהאסמכתא מהכתוב "זכור את יום השבת לקדשו" הוא לפי טעמו של רבא³¹?

ועפ"י הנ"ל מוכן: בלימוד מהאסמכתא השני'

(26) ל' אדה"ז שם. (27) וראה ביצה שם: "אלא לרבא.. אפי' ביו"ט נמי.. גזירה שמא יפשע". (28) יתרו כ, ה. (29) בשלח טז, כג. (30) כמ"ש בשיטת ריב"ב לרי"ף שם. מהרש"א ומהר"ם שי"ף שם. אבל בחי' המאירי מפרש הסוגיא כפרש"י ("כך נראה פי' סוגיא זו מתוך פי' רש"י") וכותב בפירושו (ועד"ז בבית הבחירה), "והני אמוראי כולהו מיהא ס"ל דערובי תבשילין אסמכתא דילי' מזכור וכו'" (וראה הערה הבאה). — אבל גם לפירושו, מזה שרש"י (ועד"ז במאירי) מפרש על "זכרו וכו'" — "קרוב שבת להשתכח מהמת יו"ט שמרבה בסעודת היום ואינו מניח לשבת כדי כבודו כו'", מוכן, שפירוש הפשוט בהאסמכתא הוא כטעמו דרבא. (31) וראה ר"ן דמפרשו אליבא דר"א ("זכרוהו מיו"ט שבא לאסור עליך שלא תבשל לו וכו'"). וברי"ף ורא"ש מביא רק האסמכתא ד"זכור וכו'" ומ"מ מביא ב' הטעמים דרבא ור"א. וראה מאירי שבהערה הקודמת. ובצל"ח שם: "דרבא מפרש כפירש"י ור"א

הערה 27: וראה ביצה שם: בשלמא לרב אשי דאמר כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת (רש"י: דאמר לכבוד יו"ט תקנהו כדי שיאמרו אסור להתחיל בשולל שבת ביו"ט) היינו דמערב יו"ט (רש"י: הוצרך לעשותו) אלא רבא (רש"י: דאמר כדי שיברור) מאי איריא יו"ט אפילו ביו"ט נמי (רש"י: יעשהו לפני סעודת יו"ט יש כאן זכירת שבת לברור מנותיו) אין הכי נמי אלא גזרה שמא יפשע (רש"י: ישכח ולא יערב משום דטרוד).

הערה 30: אבל בחי' המאירי: וז"ל: מ"ט כלומר דערוב זה ודאי מדרבנן אלא דאסמכתא אקרא, ובעאי לך מעיקרא מהיכא אסמכתא, והשתא קא בעינא עיקר גזירתם שלא לאפות ולבשל מיו"ט לשבת אלא ע"י תבשיל שנתבשל מערב יו"ט מ"ט גזור הכי, דאי משום קרא הא ודאי קרא לאו להכי אתא אלא דאסמכתא בעלמא הוא דסמיך עליה אבל גזירתם ודאי טעם יש בה ומתוך הטעם גזרו בכך וסמכו אחר כן מן המקרא והלכך עיקר גזירתם למה, ופירש רבא דעיקר גזירתם לכבוד שבת היתה שאלו היו צרכי שבת נעשין ביו"ט ולא הי' צריך להתחיל בהכנתם מערב יו"ט מתוך שהם טרודים ביו"ט הקודם לא יתו משתדלים לצרכי שבת אלא על ידי גלגול יו"ט ותהא שבת

טפלא ליו"ט אבל א"כ התחיל בהכנת שבת מבערב, זוכר הוא את השבת קודם יו"ט ובורר לכל אחד מנה יפה לפי כבודו, ורב אשי פירש דלכבוד יו"ט היתה עיקר גזירתם שמתוך שאנו מוצרכים להתחיל בצרכי שבת מערב יו"ט יאמרו אין יו"ט מכין לשבת מעיקרא בשול אלא בגומר והולך ק"ו מיו"ט לחול ומתוך כך לא יבואו לזלזל בהכנה מיו"ט לחול ומקשי תלמודא לטעמי' דרבא דקאמר דלכבוד שבת גזרו כן לתיקון להאי תבשיל שסומכין עליו לשבת ביו"ט בשחרית קודם שיתחיל להשתדל בצרכי יו"ט עצמו, ומשני לה משום גזירה שמא יפשע כלומר שאף בשחרית הוא טרוד בצרכי יו"ט וישכח שלא לערב, והני אמוראי כולהו מיהא ס"ל דערובי תבשילין אסמכתא דילי' מזכור וכו'.

הערה 31: וראה ר"ן: וז"ל (לאחר המובא בפנים ההערה): והזכירוהו בערוב כדי שתוכל לבשל לצורך שבת, ולא כן פרש"י ז"ל.

שם: ובצל"ח שם: וז"ל: (לאחר שמביא פירושי רש"י והר"ן): ונראה כפירוש הר"ן דע"כ הך מ"ט [.. מנה"מ, אמר שמואל.. מ"ט, אמר רבא.. רב אשי אמר וכו'"] על דברי שמואל קאי דאי על משנתנו הוה להגמרא לאתווי הך ותנא מייתי לה מהכא קודם הך מ"ט, דהרי האי ותנא מייתי

לשוננו משמע שזה אינו (רק) מחמת הטעם ההואיל ואיתעביד בי' מצוה חדא כו' 35; ועוד יותר מוכן כן ממש"כ במנהגים (דמהר"א טירנא 36), "וישמור העירוב עד שיכנס השבת" — כי לטעמו של רבא שמירת העירוב לשבת היא הוספה ב"זכרהו" של עירוב תבשילין 37.

ח. ובוה מוכן גם דיוק לשוננו של אדה"ז בשו"ע; שבעירובי הצרות כתב: "העירוב אצ"ל קיים אלא ביה"ש וכו' ויש לבצוע עליו בשבת שחרית.. ההואיל ונעשית בו מצוה אחת יש לעשות בו ג"כ מצוה אחרת", שמהמשך הלשון מוכן שההידור "לבצוע עליו בשבת שחרית" אינו שייך לענין עירובי הצרות ולגדרו, אלא הוא ענין צדדי בזה, "הואיל ונעשית בו מצוה כו'".

משא"כ בנדו"ד בעירובי תבשילין מדייק אדה"ז: "לכתחלה צריך שיהיו הפת והתבשיל שמורים אצלו עד לאחר שתיקן כל צרכי שבת שאז רשאי לאכלם מעיקר הדין ומ"מ מצוה מן המובחר להמתין מלאכול הפת של ע"ת עד אחד מג' סעודות השבת כדי לבצוע עליו.. שכל דבר שנעשה בו מצוה אחת ראוי לעשות בו מצוה אחרת כו'", שמדיוק וקישור הלשון מוכן שההנהגה "להמתין מלאכול הפת עד א' מג' סעודות השבת כו'" אינה (רק ענין צדדי בלבד, כנ"ל, אלא גם) "מובחר" שב"מצוה" זו, בענין עירובי תבשילין.

ועפ"י הנ"ל מוכן הדבר, כי כשמשמשים בעירוב בפועל לצרכי השבת וסעודתה מקיימים את ה"זכרהו" באופן דמצוה מן המובחר; ולכן כתב אדה"ז, "ומ"מ מצוה מן המובחר להמתין כו'".

מפרש כפירוש הר"ן וכו'... (32) ל' רש"י שם ד"ה אלא על האפוי. (33) נסמן בתחילת הסימן. (34) ולהעיר מפרש"י ביצה שם ד"ה מ"ט: וכי אתא קרא לקדוש היום כו'. (35) כי רק אח"כ ממשיך, ורשאי לאכול העירוב בליל שבת לבצוע כו' אך הנהיג מהרי"ל כו', עיי"ש. (36) "דין עירוב תבשילין".

מ"ט, למה תקנו עירוב, קרא (זכור.. זכרהו מאחר כו') ודאי לאו בערוב משתעי ולא ערוב משתמע מגי', ואסמכתא בעלמא הוא, וכי אתא קרא לקדוש היום אתא, כדתניא בפסחים (קו, א) זכרהו על היין וערוב מדרבנן, ומה ראו לתקן.

הערה 35: עיי"ש: נעתק לעיל בפיענוח להערה 2.

הערה 37: וראה לשון אדה"ז בסידורו: ח"ל: כשתל י"ט ביום ה' וביום ו' ובשבת יקח בערב י"ט הפת משבת וגם תבשיל וכו'.

מתבטאת התקנה באופן שלילי — "אין אופין אלא על האפוי כו'", היינו שאפרו את הבישול ביו"ט אלא אם כן ישנו האפוי "בחמשי בשבת" 32; משא"כ הלימוד מהכתוב זכור את יום השבת לקדשו מבטא את הנ"ל באופן חיובי — שצריך להיות "זכרהו".

ולכן נקט רש"י שהאסמכתא מזכור את יום השבת לקדשו היא לפי טעמו של רבא שתקנת עירובי תבשילין היא ענין חיובי — כדי שיכרוך מנה יפה לשבת כו'.

ז. עפ"י הנ"ל — שלרבא עירובי תבשילין הוא ענין חיובי ד"זכרהו מאחר שבא להשכיחו" — יש לומר, שיש מקום (לטעם זה) להשאיר ולקיים בשלימות את העירוב תבשילין גם ביום השבת עצמו;

כי אע"פ שכשגמר להכין את צרכי השבת כבר מוכטחים מפני חשש ד"קרוב שבת להשתכח.. ואינו מניח לשבת כדי כבודו", ואינו מכלה את הכל ליו"ט כו" (ומהאי טעמא מותר כבר אז לאכול את העירוב 33) מ"מ, כיון שהעירוב מביטח את הענין (החיובי) ד"זכרהו", מסתבר שהזכרון שמחמת העירוב יהי' גם ביום השבת עצמו — כפשטות המכוון דזכור את יום השבת לקדשו שצריך לזכור את השבת ביום השבת עצמו 34.

בסגנון אחר: מכיון שזהו שבת "שבא להשכיחו" הנה הזכור את יום השבת לקדשו שבשבת זו הוא בתוספת הדגשה (שהזכרון יהי' — ע"י העירוב תבשילין — גם בשבת).

וי"ל שזהו הטעם למ"ש במהרי"ל (בנוגע לעירוב תבשילין), "וטוב להתיר מי"ט לשבת" — שמסתימת

וכו' שייך על דברי שמואל וכמו שפירש"י בד"ה ותנא וכו' ומדאיחר בהך ותנא מייתי עד אחר דברי רבא ור"א ש"מ שרבא ור"א על מימרא דשמואל סובבים ונראה דרבא מפרש כפירש"י ורב אשי מפרש כפירוש הר"ן, ותך מ"ט על דברי שמואל קאי שאמר שבא להשכיחו ומפרש רבא כדי שיברור מנה יפה וכו' והיינו כפירש"י שאלמלא העירוב תבשילין הי' מרבה מאד בסעודת י"ט ולא הי' זכור להשאיר גם לשבת, ורב אשי מפרש כפירוש הר"ן שאיסור י"ט יהי' גורם לשכוח השבת שהרי יהי' אסור לבשל מי"ט לשבת.

הערה 34: ולהעיר מפרש"י ביצה שם ד"ה מ"ט: וז"ל:

ע"י שמשותפים בסעודה את העירוב תבשילין.
 במלים אחרות: כשמניח את העירוב לכל סעודה,
 גם בסעודה האחרונה — השלישית, מקשרים את
 ה"זכרהו" של העירוב תבשילין עם "כל צרכי שבת"
 עד לצרכים הכי אחרונים, גם עם הסעודה האחרונה.
 כמה דברים אמורים — בעירוב תבשילין, שמחמת
 עצם גדרו של העירוב תבשילין ("זכרהו") יש סברא
 לשמור את העירוב עד לסעודה השלישית³⁹;
 משא"כ בעירובי חצרות שאין בהם טעם וגדר
 זה — הנה (לדעת אדה"ז⁴⁰) אין סברא להניח את
 העירוב לסעודה השלישית, כי אדרבא, מוטב
 "לכצוץ עליו בשבת שחרית" שאז יש בזה קיום
 מצות אכילת סעודת שבת — סעודה שחייבת בפת
 לכו"ע, כנ"ל סעיף ג⁴¹.

כי הרי הוא פוסק שלכתחילה צריך לנהוג (גם)
 כמעט השני ("להרבות בכבוד השבת")³⁸, כנ"ל
 סעיף ד.

ט. ולפי ביאור הנ"ל יוכן ג"כ למה מביא אדה"ז
 את ההנהגה לכצוץ על העירוב בסעודה שלישית
 רק בעירובי תבשילין ולא בעירובי חצרות:

כפי שנת"ל, שלטעם בעירובי תבשילין כדי
 להרבות בכבוד שבת הנה גם ההשתמשות בעירוב
 לצרכי השבת הוא ענין של "זכרהו" — נמצא
 שכל שמשותפים בעירוב במשך זמן ארוך יותר
 בסעודות השבת (כשתיים הראשונות — ללחם משנה,
 ובשלישית — לכצוץ עליו), מתוסף הדגשה ויתרון
 ב"זכרהו": כל פעם שאוכלים ממאכלי השבת
 שהכינו בי"ט (מחמת העירוב), מוסיפים ב"זכרהו"

יקח בעיו"ט הפת משבת כו'. (38) אלא שמ"מ, גם לטעמו דרבא אי"ז חיוב כיון שגם אם לא יאכלוהו בשבת אין מקום להחשש
 ד, להשכיחו, כנ"ל בפנים. (39) אלא מכיון שסברא זו לא נזכרה בגמ' וראשונים כו' לא כתב אדה"ז בפירוש כ"א טעם
 המפורש, "לעשות בו מצות הרבה כו'" — ע"ד משנת בלקו"ש ח"ד (ע' 1126 ואילך) שכנראה אדה"ז בשו"ע שלו — ע"ד הרמב"ם
 בספרו — אינו מביא דינים מחודשים כו' — רק רמזה בסגנון לשונו, שאכילת (והשתמשות) העירוב בסעודת שבת היא גם גדר
 בע"ת גופא (כנ"ל ס"ח). (40) וי"ל שטעם המהרי"ל הוא (לא מפני שפליג על סברא זו — ראה לעיל בפנים ס"ז בדברי
 המהרי"ל — כ"א) מפני שס"ל שברכת המוציא נוספת דסעודה שלישית (עם אכילת פת או) מכריעה המעלה דאכילת פת דסעודת
 שבת (דלא כנ"ל ס"ג), כיון שגם לדעת אלו שאין חיוב פת בסעודה שלישית, באם אכל אז פת — מצוה קעביד. וע"ד כשנוסף על ג'
 התפלות מתפלל כל היום (ברכות כא, א), נתינת צדקה לאחרי שכבר נתן חומש, ועוד כו"כ. באופן אחר: שני ענינים בזה:
 ענין וחיוב סעודת שבת (ב, ג, או ד (שבת קיז, סע"ב)) ענין וחיוב עונג שבת (בדברים ו) במאכלים שהם חשובים עונג ואין בזה שיעור
 דאפילו, דבר מועט ולכבוד שבת עשאו, ולאידך גיסא, יש להרבות כו' כפי יכלתם והשגת ידם. וכל המרבה כו' ובתיקון מאכלים רבים
 וטובים ה"ז משובח" (שבת קיח, ב. רמב"ם הל' שבת פ"ל ה"ז. שו"ע אדה"ז ר"ס רמב). (41) אלא שעצ"ע למה מוסיף אדה"ז בחצ"ע
 (ראה לעיל הערה 13), או בסעודת הלילה אם סועד משחשכה ודאי" — דלכאורה טוב יותר להמתין עד סעודת שחרית דאו עושים בו
 "מצות הרבה" (ב"פ לחם משנה וסעודת שחרית) * ואולי טעם המנהג, לאכול העירוב משחשיכה מיד" (מנהג מהר"ם — נסמן בהערה
 הנ"ל) הוא לאשמעינן ד, בבין השמשות סגי" (ראה ב"י שבהערה הנ"ל), ע"ד מאמר ר' זירא ברכות לה, סע"א ואילך. ולהעיר
 ממ"ש המהרי"ל (אחי אדה"ז) בשארית יהודה (חאו"ח סי' ו'). נעתק בהוספות לשו"ע אדה"ז אר"ח ח"א ע' 52 [356]: שמעתי מפי קדשו
 [רבינו הזקן] פעמים רבות דכל ספק [שבשו"ע] העמיד בתוך חצ"ע ודעתו היתה לחזור ולשנות פרק זה לראות אם צדקו דבריו. וראה
 קונטרס השלחן (להרא"ח נאה) מבוא ס"ח ואכ"מ.

(* ולהעיר ג"כ דכבוד יום קודם לכבוד לילה — שו"ע אדה"ז סרע"א סוס"ח, סרפ"ט.

לה ואפילו הכי בביה"ש סגי ה"ה לעירובי חצרות ושיתופי
 מבואות כו'.

שם: ע"ד מאמר ר' זירא ברכות לה, סע"א ואילך: וז"ל:
 משבחין ליה רבנן לר' זירא וכו' דאדם גדול הוא ובקי
 בברכות וכו'. זימנא חד איקלע לגביה אפיקו ליה ריפתא פתח
 ואמר מוציא. אמר זהו שאומרים עליו אדם גדול הוא ובקי
 בברכות. בשלמא אי אמר המוציא אשמעינן טעמא ואשמעינן
 דהלכתא כרבנן. אלא דאמר מוציא, מאי קמ"ל. ואיהו דעבד
 לאפוקי גפשיה מפלוגתא.

הערה 40: ברכות כא, א: הלואי שיתפלל אדם כל היום
 כולו.

שם: שבת קיז, סע"ב: תנו רבנן כמה סעודות חייב אדם
 לאכול בשבת, שלש, ר' חידקא אומר ארבע וכו'.

הערה 41: ראה ב"י שבהערה הנ"ל: וז"ל: ... דכשהיו (עירובי
 חצרות ותחומין) קיימין בבין השמשות סגי, וכן דעת הרמב"ם. . .
 וכ"כ הגהות בסוף ה"ע שהי' נוהג הר"מ לאכול העירוב משחשיכה
 מיד וטעמא משום דגבי עירובי תחומין נמי מטעם דירה אתינן